

Joining together the volunteer and the youth tourism: An implication for Eskişehir/Turkey

Gönüllü ve gençlik turizminin birlikte ele alınması: Eskişehir'e yönelik bir öneri¹

Begüm İlbay²
Dilek Acar Gürel³

Abstract

The volunteer and the youth tourism that are among the important types of the social tourism are not desired levels in Turkey. The volunteer tourism that the major participants are youth is interrelated with youth tourism owing to participants' profiles and motivations, and the need for institutional support. Handling together the volunteer and youth tourism, this study aims to investigate the aims of youth and the institutional authorities, and thus suggesting a proposal for future implementation. In this purpose, a mixed-method study was carried out in Eskişehir/Turkey. First, the data from the 384 college students derived by questionnaire method. Secondly, the data 9 representatives of local governments and Non-Governmental Organizations' as institutional authorities derived by interview method. The quantitative data was analysed mainly by factor analysis, while the qualitative data analysed by content analysis. Findings suggest that participation the tourism among young people are not much higher, however, many of them are willing to participate to the volunteer tourism. Institutional authorities are also positive

Özet

Sosyal turizmin önemli türlerinden gönüllü ve gençlik turizmi Türkiye'de beklenen düzeyde değildir. Başlıca katılımcılarını gençlerin oluşturduğu gönüllü turizmi, katılımcıların profili, motivasyonları ve ayrıca ihtiyaç duyulan kurumsal destek açısından gençlik turizmi ile yakın ilişkilidir. Bu çalışmada gönüllü ve gençlik turizmi birlikte ele alınarak, her ikisinin de temel aktörleri olarak gençler ve kurumsal yetkililerin konuyla ilgili eğilimleri incelenmesi ve uygulamaya yönelik öneri getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Eskişehir ilinde karma desene dayalı bir araştırma yürütülmüştür. İlk olarak, Eskişehir ilinde yaşayan 384 üniversite öğrencisinden anket tekniği ile veri derlenmiştir. İkinci olarak ise kurumsal yetkililer kapsamında yerel yönetim ve Sivil Toplum Kuruluş'larından 9 kişi ile görüşme tekniği ile veri toplanmıştır. Nicel veriler temel olarak faktör analiziyle değerlendirilirken, nitel verilerde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, gençler arasında turizme katılım oranı çok fazla değildir, ancak gönüllü turizmine genellikle olumlu yaklaşmaktadırlar.

¹ Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği Ana Bilim Dalında tamamlanan "Gönüllü ve Gençlik Turizmi: Eskişehir'e Yönelik Bir Öneri" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından uyarlanmış ve Anadolu Üniversitesi BAP komisyonunca kabul edilen 1401E014 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir.

² Yüksek Lisans Mezunu, Eskişehir, begumilbay@hotmail.com

³ Yard. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu, Eskişehir, dacar1@anadolu.edu.tr

considerations towards volunteer and youth tourism, however their support is relatively on supplying. Thus, the need for intermediary individual or institution, and the support of universities and the local people are among the other important aspects in planning and implementing. In sum, the findings of the study generally demonstrate that young people and the institutional authorities relatively have positive aims regarding volunteer and youth tourism, and thus a practical implication was provided.

Keywords: Volunteer tourism, youth tourism, college students, local governments, non-governmental organizations, Eskişehir.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

1. Giriş

Gönüllü ve gençlik turizmi, sosyal turizmin önemli türleri arasında yer alır. Gönüllü turizmi, kabul eden bölgeye hem de katılımcılarına çeşitli katkılar sağlayan ve kâr amacının öncelikli hedef olmadığı bir alternatif turizm türüdür. Gençlik turizmi ise genç bireylerin çeşitli amaçlarla turizm hareketlerine katılmalarıyla ortaya çıkar. Gönüllü ve gençlik turizminin her ikisi de bireysel ve toplumsal gelişme açısından önemli turizm türleridir ve gelişmiş ülkelerde görüldüğü gibi sıkça bir arada ele alınmaktadır (MOISĂ, 2010; Richards ve Wilson, 2005; TRAM, 2008). Bunun başlıca nedenleri arasında katılımcıların demografik profili ve beklentileri ile uygulamalarda kurumsal desteğe ihtiyaç duyulması sayılabilir. Buna dayanarak, gönüllü ve gençlik turizminin birlikte ele alınabileceği düşüncesi, bu çalışmanın temel hareket noktasını oluşturmaktadır.

Çevreyle ilgili artan endişeler, az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerdeki yaşam kalitesinin arttırılmasına yönelik sosyal kaygıların artması, özellikle gençlerin kişisel gelişimleri kadar, toplumsal katkı sağlama eğilimleri ve ayrıca, alternatif turizm türlerine artan ilgi, gönüllü ve gençlik turizmi hareketlerindeki benzer dinamiklerdir (Chen ve Chen, 2011). Alternatif gençlik turizmi deneyimi olarak da ifade edilen gönüllü turizmi (Lyons, Hanley, Wearing ve Neil, 2012), gençler için seyahat etme arzularını doyuracak başlıca yollar arasındadır. Dünyadaki örneklere bakıldığında, gönüllü turizmine katılım talebinin daha çok ABD, Avrupa gibi gelişmiş kıtaların gerek kendi içinde, gerekse daha az gelişmiş bölgelere yönelik şekilde olduğu görülmektedir. Sadece gönüllü turizmine yoğunlaşmış acenta ya da organizasyonların sayısı oldukça fazladır. Bu durum, gelişmiş ülkelerde, gençlerin turizme ve gönüllü turizmine katılımına gelişimleri açısından önem verilmesiyle ilgilidir.

Kurum yetkilileri de gönüllü ve gençlik turizmine olumlu yaklaşırken, destekleri daha çok kaynak sağlama bağlamındadır. Planlama ve uygulamada aracı kişi ya da kurum ihtiyacı, üniversitelerin ve yerli halkın desteği de dikkate alınması gereken diğer önemli boyutlar arasındadır. Araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında, Eskişehir örneğinde gönüllü ve gençlik turizminin temel aktörleri olarak gençler ve kurum yetkilileri konuya olumlu olarak yaklaştığı görülmüş ve buna göre bir uygulama önerisi getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gönüllü turizmi, gençlik turizmi, üniversite öğrencileri, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, Eskişehir.

Öyle ki, gönüllü ve gençlik turizmine katılımının kültürel bir nitelik kazandırdığı söylenebilir. Sosyal turizm boyutu da bulunduğundan, bu konu kamu ya da özel alanda da yoğun teşvik görmektedir.

Türkiye'ye bakıldığında, az sayıdaki özel sektör destekli uygulamalar dışında, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nca düzenlenen gençlik kampı ve Avrupa Gönüllü Hizmetleri Projesi gibi bazı örneklerle rastlanabilir. Ancak arz ve talep dikkate alındığında bunların istenen düzeyde olmadığı söylenebilir. Örneğin, 2000'li yılların başında kapsamlı bir proje ile tüm illeri kapsayan Ulusal Gençlik Kampları düşüncesi, ilerleyen yıllarda aynı biçimde sürdürülememiştir. Bu konuda uygulamaya yönelik imkânlarından ziyade, toplumsal bilincin yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Benzer şekilde gençlik turizminin de daha çok bireysel çabalarla devam ettiği, sosyal turizm açısından yeterince ele alınmadığı ve gençlerin turizmden çok fazla yararlanamadıkları görülmektedir.

Gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili alanyazına bakıldığında, konunun daha çok katılımcıların motivasyonları bağlamında ele alındığı, uygulamaya yönelik çalışmaların daha az olduğu görülür. Özellikle, gönüllü ve gençlik turizminde kurumsal desteğin ele alındığı çalışmaların sayısı oldukça azdır. Yerli alanyazına bakıldığında ise her iki konudaki çalışmaların sayısının belli örnekler dışında (Örneğin; Akoğlan Kozak ve Türktarhan, 2012; Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002) çok fazla ele alınmamıştır. Bu çalışmanın gönüllü ve gençlik turizmine dikkat çekmenin yanısıra, uygulamaya yönelik öneri getirerek önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Genç nüfusun yoğun olduğu Türkiye'de, katılımcılara yönelik bireysel katkılarının yanısıra, yerli halk ve fiziksel çevreye katkı sağlaması, sürdürülebilir alternatif turizm bilincini ve sosyal turizmi desteklemesi açısından gönüllü ve gençlik turizminin geliştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Gönüllü ve gençlik turizminin bir arada ele alınmasıyla, kısıtlı kaynakların benzer amaçlar doğrultusunda daha etkili ve verimli kullanılması ve sosyal faydanın artırılması sağlanabilir.

Yukarıdaki açıklamalara dayanarak bu çalışmada öncelikle gönüllü ve gençlik turizminde rol oynayan temel aktörler olarak genç katılımcılar ile kurumların konuya yaklaşımlarının incelenmesi ve uygulamaya yönelik bir öneri getirilmesi amaçlanmıştır. Kurumlar kapsamında yerel yönetim ve STK yetkilileri temel alınmıştır. Bu amaçla, çalışmanın uygulama kısmında araştırma amacına uygun olarak karma desenli bir model geliştirilmiş ve uygulama iki aşamada yürütülmüştür. Araştırma alanı olarak genç nüfus yoğunluğuyla bilinen ve araştırmacıların erişim kolaylığı nedeniyle Eskişehir ili tercih edilmiştir. Uygulamanın ilk aşamasında gençlerin gençlik turizmi ve gönüllü turizmine katılımı ile ilgili eğilimleri anket tekniği ile elde edilmiş, bu kapsamda 384 öğrenciye ulaşılmıştır. Kurumsal destek boyutunun inceleneceği ikinci aşamada ise Eskişehir ilinde görüşmeyi kabul eden 6 yerel yönetim ve 3 STK yetkilisi ile görüşme tekniğine dayalı bir araştırma yürütülmüştür. Karma modele uygun olarak, araştırma verileri hem kendi içinde hem de birbiriyle ilişkili olarak ele alınmış ve tartışılmıştır.

2. Gönüllü turizmi

Gönüllü turizmi, *kişilerin tatil zamanlarında, bir bölgedeki yoksullara yardım etme, topluma katkı sağlama, çevresel yenileme veya araştırmalar yapma gibi etkinliklere katılmaları*, şeklinde tanımlanmaktadır (Wearing, 2001). Bir başka yaklaşıma göre ise gönüllü turizmi, *kişilerin belli zamanlarını ayırarak, ikamet ettikleri bölgenin dışında, isteğe bağlı şekilde maddi gelirlerini de kullanarak, ihtiyacı olan kişilere yardım etmek amacıyla seyahat etmeleridir* (McGehee ve Santos, 2005). Bu tanımlar gönüllü turizmini genel olarak açıklasa da, gönüllü deneyimi tatilin başlıca amacı mı, eğlence tatilinin bir parçası mı, yoksa çalışma tatili mi olduğu belirsiz olduğundan gönüllü turizminin sınıflandırılmasında yeterli olmamaktadır (TRAM, 2008). Buradan yola çıkarak katılımcıların amaçlarına göre gönüllü turizmi, *gönüllülük esasına ve seyahat esasına dayanan gönüllü turizmi* şeklinde sınıflandırılmıştır. Bunlardan ilkinde, öncelikli amaç olan gönüllülük, seyahat zamanının da büyük kısmını kapsar. İkincisinde ise öncelikli amaç seyahat etmektir ve gönüllü faaliyetler seyahatin ikincil amacını oluşturur (Brown, 2005).

Gönüllü turizminin temel dinamiğini *gönüllü* kavramı oluşturmaktadır. Gönüllülük ise sadece gönüllü turizmi ile sınırlı olmayıp, sosyal hizmetler gibi daha geniş açıdan ele alınan bir kavramdır. Gönüllü turizmde ise gönüllü ve turist kavramları bir araya gelir. Wearing (2004)'in yaptığı tanımda ise *gönüllü* yerine *gönüllü turist* kavramını kullandığı görülmektedir. Bu tanıma göre *gönüllü turist, yalnızca bireysel gelişime değil, aynı zamanda doğrudan ve pozitif olarak kendilerinin de dâhil olduğu sosyal, doğal ve ekonomik bağlamda karşılıklı olarak fayda sağlamaya yönelik turist deneyimi arayan kişidir*.

Gönüllü turizmi hareketlerinin gelişimine bakıldığında, tarih boyunca gerek seyahat gerekse misyon amacıyla var olduğu görülür. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da gönüllülük turizmi yaygınlaşmaya başlarken (Tomazos ve Butler, 2009), ilerleyen yıllarda kitle turizminin olumsuz etkilerine karşın gelişen alternatif turizm türleri arasında yer almıştır (Lee, 2011; Akoğlan Kozak ve Türktarhan, 2012). Gönüllü turizminin gelişmesinde etkili olan iki faktör genel olarak turizm hareketinin artması (özellikle gençlerin turizme katılımının artması) ve özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan bölgelerde gönüllü olarak hizmet etmeye olan talebin artmasıdır (TRAM, 2008).

Temel hedef kitesini gençlerin oluşturduğu gönüllü turizmi (Cousins, 2007) özellikle, özgünlük/farklılık arayan gençler arasında oldukça yaygındır (Söderman ve Snead, 2008). Günümüzde gençler arasında oldukça rağbet gören gönüllü turizmine (Vodopivec ve Jaffe, 2011) yönelik artan eğilimle birlikte bu alandaki çalışmaların sayısı da artmaktadır. Bu çalışmaların önemli bir kısmı motivasyon ve gönüllülük arasındaki ilişkinin incelenmesine dayanır. Bu çalışmalar sonucunda kişileri motive eden unsurlar ile gönüllü davranışları arasında kuvvetli bir bağ olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Harrison, 1995; Liao-Troth ve Dunn, 1999; Mowen ve Sujun, 2005). Yapılan çalışmalara göre, gönüllü turizmine katılanlar arasında başlıca motivasyon unsuru fedakârlıktır (Jones, 2004; Stoddart ve Rogerson, 2004; Brown, 2005; McIntosh ve Zahra, 2007; Söderman ve

Snead, 2008; Broad ve Jenkins, 2008; Lo ve Lee, 2011). Gönüllü turizminin toplumsal katkı sağlama ve toplumda fark yaratma imkânı sağlaması (Wearing, 2001; Stoddart ve Rogerson, 2004; McIntosh ve Zahra, 2007), katılımcılar için önemli bir motivasyondur. Wearing (2001) de gençlere yönelik gönüllü turizmi projeleri düzenleyen bir kuruluşa katılan gençlerin öncelikle fedakârlık duygusunun etkili olduğunu belirtir.

Toplumsal katkının yanısıra, gönüllü turizmi katılımcıları için bireysel kazanımlar da önem taşımaktadır. Bunlar arasında seyahat etmek (Wearing, 2001; Stoddart ve Rogerson, 2004; Broad ve Jenkins, 2008; Sin, 2009), mücadele ve macera arayışı (Jones, 2004; Coghlan, 2006), yeni beceriler kazanmak (Stoddart ve Rogerson, 2004; Coghlan, 2006), arkadaşlık kurmak/sosyalleşmek (Stoddart ve Rogerson, 2004; Brown, 2005), benzer ilgi alanındaki kişilerle bir araya gelmek (Broad, 2003), iyi zaman geçirmek (Wearing, 2001; Coghlan, 2006), deneyim kazanmak (Jones, 2004; Söderman ve Snead, 2008) sayılabilir. Özellikle, iş hayatının başında olan bireyler, kariyerine ya da özgeçmişine katkı sağlamak amacıyla gönüllü turizmine katılabilmektedirler (Jones, 2004; Broad ve Jenkins, 2008). Benzer şekilde, bilimsel bir projede yer alma imkânı da gönüllü turizmde motive edici olabilmektedir (Campbel ve Smith, 2006), arkeolojik keşif çalışmalarında gönüllü çalışma örneği gibi. Bazı bireyler ise doğrudan bir yarar hedeflemeksizin, temel değerlerini ve düşüncelerini hayata geçirme ve paylaşma isteği nedeniyle gönüllü turizmine katılmaktadır (Brown, 2005; Bruyere ve Rappe; 2007). Bunlardan farklı olarak, gönüllü turizmi kuruluşunun saygınlığı/popülerliği de kişileri gönüllü turizme katılımda motive edici olabilmektedir (Wearing, 2001; Söderman ve Snead, 2008).

Gönüllü turizminin daha belirgin gruplar üzerinde incelendiği çalışmalarda da benzer katılım eğilimlerine rastlanmaktadır. Örneğin, Ooi ve Laing (2010), çoğunluğunu 18-24 yaş arası gençlerin oluşturduğu ve gönüllü turizmine katılan sırtçantalıların motivasyon unsurlarını inceledikleri çalışmalarında, sırtçantalıların da diğer gönüllü turizmi katılımcılarına benzer şekilde kendini geliştirme, farklı kültürleri öğrenme, yeni bir şeyler deneyimleme, kendini keşfetme ve diğer sırtçantalılarla/gönüllülerle tanışma gibi amaçlarla katıldıklarını saptamışlardır.

3. Gençlik turizmi

Genellikle uluslararası turizmle ilişkisi zayıf olan, ancak seyahat etme arzusunun artması ve gençlerin çaba göstermesi üzerine hem turizm sektörü, hem de akademik alanda ilginin arttığı bir turizm çeşidi olan gençlik turizmi (Richards ve Wilson, 2005) ile ilgili görüşbirliği sağlanmış tek bir tanım bulunmamaktadır. Toskay (1983), gençlik turizmini *15-24 yaş arasında olup anne, baba veya varsa kendi kurdukları aile fertleri olmaksızın seyahat edenlerin yarattığı turizm çeşidi*, şeklinde tanımlanmıştır. Oral (1992) ise sosyal turizm açısından yaklaşarak gençlik turizmini, *15-25 yaş arasında bulunan gençlerin*

kamu ve özel organizasyonların sağladığı destek ve diğer teşviklerden yararlanarak bireysel veya grup halinde ülke içinde ya da dışında kültür ve dinlenme motifleri ile yaptıkları seyahat ve konaklamalardan oluşan ekonomi, sosyal ve kültürel motifli bir olay, şeklinde tanımlar. Gençlerin genellikle ekonomik olarak aileye bağımlı olmaları turizm hareketlerine katılımında kısıtlayıcı olduğundan, sosyal turizm açısından ele alınmaktadır (Kozak, Akoğlan Kozak ve Kozak., 2013).

Gençlik dönemine bağlı olarak gençler bağımsız hareket etme, sosyalleşme (Söderman ve Snead, 2008) dil/eğitim vb. amaçlı öğrenme, yeni yerler görme, değişik yaşam biçimlerini gözlemleme vb. istekler duyarlar. Bu isteklerin en iyi karşılanabileceği etkinliklerin başında turizm gelir (Doğan, 1992). Turizm ayrıca, gençlerin bağımsız hareket etmelerine imkân sağlayarak yetişkinliğe adım atmalarında önemli bir olgudur (Schönhammer, 1992). Deneyim kazanmak isteyen ve uzun mesafeli seyahat eden gençler için bu seyahatlerin öz benlik gelişimlerini oldukça olumlu etkilediği görülmektedir. Bununla birlikte, gençlerin uzun süreli seyahat etme isteği duyarlar (Richards ve Wilson, 2005). Avrupa'da örnekleri görüldüğü gibi, lise ya da üniversite eğitime bir yıl süreyle ara vermeye dayalı “boş yıl” uygulamasının bu amaçla değerlendirilmesi sık rastlanan bir durumdur.

Gençlik turizmi gençlerin suç işleme olasılıklarını azaltmakta, hem gençlere hem de topluma bu açıdan olumlu katkı sağlamaktadır. Gençlerin, bireysel kazanımları kadar, toplumsal katkı sağlayacak turizm etkinliklerinde yer almaları, farklı kültürlerle daha saygılı ve toleranslı olması (Khoshpakyants ve Vidishcheva, 2010), daha sürdürülebilir sorumlu turizm türlerine ilgi göstermeleri (internet alıntısı atif usulüne göre <http://media.unwto.org/press-release/2012-09-25/unwto-and-wyse-travel-confederation-launch-global-declaration-promote-youth> (Erişim tarihi: 20.06.2014) gençlik turizminin diğer olumlu özellikleri arasında sayılabilir. Bu nedenle, gençlik turizmi, gençlerin gelişimine önemli katkılar sağlayan ve turizm potansiyeli yüksek bir alandır. Gençlerin turizme katılma eğilimlerinde her ne kadar eğlence, macera, rutinden kaçış, öğrenme gibi faktörler etkili olsa da (Kim, Jogaratnam ve Noh, 2006), gençlerin seyahatleri sırasında imkân olduğunda gönüllü olarak çalıştıkları da dikkat çekmektedir (Richards ve Wilson, 2003). Türkiye’de gençlik turizmine yönelik az sayıdaki çalışmalardan olan Öztürk ve Yazıcıoğlu (2002)’nin çalışmasına göre, Türkiye’deki üniversite gençliğinin seyahat etme nedenleri arasında; akraba/dost ziyareti, özgür olmak/macera yaşamak, eğlenmek, bölgeyi ayrıntılı görmek, yalnız kalmak/dinlenmek, değişik insan/kültürleri tanımak, doğal güzelliği olan yerleri görmek, spor yapmak, fuar/kongre, sanatsal veya kültürel faaliyetlere katılmak yer almaktadır.

4. Gönüllü ve gençlik turizmi ilişkisi

Yakın zamana kadar gençlik turizminin kâr getirmediği (MOISA, 2010) yönündeki düşünceler, özellikle gelişmiş ülkeler dışında gençlik turizminin pek fazla gelişmemesinin de bir nedenidir. Öte yandan, gençlik turizminden beklenen sosyal faydanın alınabilmesi için ise sadece gezme ve eğlenme amacını taşıması yeterli değildir (Başara, 1992). Bu nedenle, gençlik turizminde dil öğrenme, eğitim, spor, kültürel etkinlik, gönüllü faaliyetler gibi bir takım etkinliklere yönelik taleplere daha çok rastlanır. Sosyal turizm bağlamında daha çok desteğe ihtiyaç duyulan gönüllü turizmine, gönüllü kuruluşlar yoğun ilgi gösterirken (MOISA, 2010), gönüllü çalışmalar da giderek daha fazla gençler ve gençlik turizmi alanında uzmanlaşmaktadır (Richards ve Wilson, 2005). Gönüllü turizminin başlıca katılımcıları gençlerdir (Callanan ve Thomas, 2005; Cousins, 2007). TRAM (2008: 5)'in çalışmasında da ortaya koyulduğu gibi, gönüllü turizmine katılanların %70'ini 20-25 yaş arasındaki gençler oluşturmaktadır.

Gençlerin fedakârlık, güçlüklerle karşı gelme, yeni beceriler geliştirme, kariyere katkı sağlama, seyahat etme, yeni kültürleri tanıma, macera arayışı, kişisel gelişim, hayata bakış açısını genişletme, boş zamanı anlamlı değerlendirme, ailenin teşvik etmesi, gönüllü turizmi projelerinin varlığı gibi nedenlerle gönüllü turizmine katılmak istemektedirler (Wearing, 2001; Söderman ve Snead, 2008). Her ne kadar, gönüllü turizmde yaş aralığı söz konusu olmasa da, gönüllü turizmi ve gençlik turizmi katılımcılarının nihaî amaçları benzerlik göstermektedir (Wearing, 2001). Simpson'a (2005) göre ise, farklı yörelere seyahat etme ve dil öğrenmenin ötesinde gençler, gönüllü turizmi fırsatlarına ulaşmanın kolaylığı ve gelişmekte olan ülkelere gönüllü turizmi aracılığıyla daha kolay gidilebilmesi gibi nedenlerle gönüllü turizmini tercih etmektedirler. Bunlara dayanarak, gönüllü turizmi ile gençlik turizmine katılımı etkileyen unsurların benzer olduğu söylenebilir. Gönüllü ve gençlik turizmi arasındaki yakın ilişki, bu çalışmanın da ana düşüncesini oluşturmaktadır. Türkiye'de genç nüfusun yoğunluğu düşünüldüğünde, gençlerin turizme daha çok katılması ve aynı zamanda bölgeler arası dengeli ve sürdürülebilir gelişmenin desteklenmesinde gönüllü ve gençlik turizminin bir arada ele alınması yararlı olacaktır.

5. Gönüllü ve gençlik turizminde kurumsal desteğin rolü

Her iki turizm türünün bir diğer ortak yönü de, sosyal turizmden kaynaklanan kurumsal destek ihtiyacıdır. Genel olarak turizm politikalarının belirlenmesi ve uygulanması, hükümet, STK, yerel halk, sektör temsilcileri ve diğer uzmanlar gibi pek çok paydaş bir araya gelir (HwanSuk ve Sirakaya, 2006). Gönüllü ve gençlik turizminin her ikisinde de yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları (STK) başta olmak üzere kurumsal desteğe gerek duyulur (Wearing, 2001; Stoddart ve Roggeron, 2004; Brown, 2005; Campbell ve Smith, 2006; Conran, 2011). Sosyal turizm söz konusu

olduğunda ise kurumsal desteğin önemi daha da artmaktadır. Bu nedenle, gönüllü ve gençlik turizminin öncelikle devlet organlarının geliştireceği politikalar, alt ve üstyapı ile diğer fiziksel olanaklar, eğitim ve bilgi hizmetleri, çevre düzenlemesi gibi konularda yasal düzenlemeler, yatırım ve teşviklerle desteklemesi gerekir (Dredge, 2001). Gönüllü kuruluşların küçük bir bölümünün devlet kuruluşu olduğu belirtilse de ("Ellis 2003"ten aktaran: Coghlan, 2008), özellikle son zamanlarda gönüllü organizasyonların içinde sağladığı hibelerle ve yaptığı anlaşmalarla devletin sosyal sorumlulukları artmıştır. Bu nedenle, sosyal turizmde bütün turizm faaliyetini planlama ve yürütmenin tamamen devlet tarafından sağlanmasına çok fazla rastlanmazken, özel sektör ve STK gibi desteklere daha çok sorumluluk düşmektedir. Gönüllü turizmi, her ne kadar gelişmiş ülkelerde bu alanda uzmanlaşmış acentalar tarafından yürütülürken, başlıca destekleyicilerinin STK kapsamındaki kurumlar olduğu görülür (Campbell ve Smith, 2006). STK ve yerel yönetimlerin gönüllü ve gençlik turizmi faaliyetleri çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, "Voluntourism.org", Conviven gibi STK'lar bağımsız olarak faaliyet gösterirken, yerel yönetimler "Voluntario Global" örneğinde olduğu gibi, STK'lar ile işbirliği içinde ya da "Güney Avustralya Yerel Yönetim Birliği / Local Government Association of South Australia (lga.sa.gov.au)" örneğindeki gibi, bağımsız olarak gönüllü çağrılarında bulunabilmektedir. Gönüllü ve gençlik turizminde başlıca devlet organı olan yerel yönetimlerin çoğunlukla STK'larla işbirliği halinde olduğu, kaynakları sağlama ve yasal düzenlemeleri gerçekleştirdiği görülmektedir (Wearing, 2001; Wearing vd., 2005; Gazley ve Brudney, 2005; TRAM, 2008).

Gönüllü turizminin başarılı olmasında, bu konuda faaliyet gösteren STK'ların gönüllü turistler ile toplum arasında aracı konumu önemli rol oynar (Wearing vd., 2005). Özellikle, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde destekleme amacıyla bulunan bazı STK'lar, aynı zamanda gönüllü hareketliliğinde de etkilidir. STK'lar bir acenta gibi çalışmazken (Gray ve Campbell, 2007: 470), daha çok doğal ve sosyal çevrenin korunması ve gelişmesini teşvik etme ve destekleme rolü üstlenir (Wearing, 2001; McDonald ve Wearing, 2002). Bu şekilde, bazı STK'ların turizm açısından katkılarının hem turizm hareketliliği hem de sürdürülebilir gelişme sağlanması biçiminde olduğu söylenebilir.

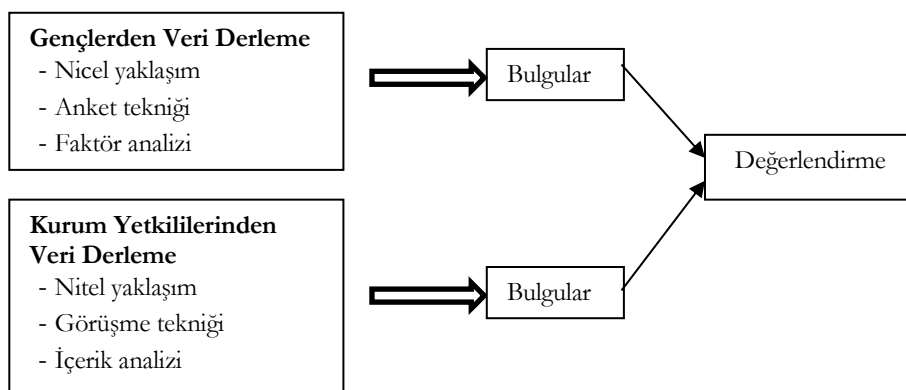
6. Yöntem

Çalışmanın önceki bölümlerinde gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili mevcut durum incelenmiş ve kavramsal altyapı oluşturulmuştur. Gerek akademik, gerekse uygulamalar temelinde giderek yaygınlaşan gönüllü turizmi ve gençlik turizminin Türkiye'de yeterince ele alınmamaktadır. Katılımcıların profili ve katılım eğilimleri benzerlik gösteren gönüllü turizmi ve gençlik turizminin birlikte ele alınmasının, ortaya çıkacak sosyal faydanın artırılması ve ayrıca kaynakların etkili ve

verimli kullanımı açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle, bu çalışmanın amacı gönüllü turizminin temel aktörleri olarak gençler ile yerel yönetim ve STK'ların gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili yaklaşımlarını ortaya koyarak bir öneri sunmaktır. Bu amaca uygun olarak bir araştırma modeli geliştirilmiştir.

6.1. Araştırma modeli

Bu çalışmada karma desene dayalı bir araştırma modeli geliştirilmiştir. Yeni bir konuyla ilgili ön araştırmalarda yararlı olan karma desende nicel ve nitel veriler toplanır, uygun yöntemlerle analiz edilerek veriler ilişkilendirilerek değerlendirilir (Creswell, 2013). Buna göre, alan araştırması iki aşamada yürütülmüştür. Araştırma alanı olarak üniversiteli gençlerin yoğun olduğu ve son yıllarda iç turizm hareketleriyle dikkat çeken ve 2013 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti olan Eskişehir ili seçilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında, Eskişehir'de üniversiteli gençler olarak belirlenen katılımcıların turizm ve gönüllü turizmine katılım eğilimlerinin incelenmesinde nicel veri derleme ve analizinden yararlanılmıştır. İkinci aşamada ise Eskişehir il sınırlarında yer alan ve araştırmayı kabul eden yerel yönetim ve STK yetkililerinin gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili eğilimlerinin araştırılması nitel veri derleme ve analizi ile gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma modeli

6.2. Gençlere yönelik veri derleme

Araştırmanın ilk aşamasında üniversiteli gençlerin gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili eğilimlerini incelemek amacıyla anket tekniğinden yararlanılmıştır. Ankette yer alan soruların oluşturulmasında, Lee (2011) tarafından gönüllü turizmine yönelik geliştirilen, geçerliliği ve güvenilirliği sınanmış ölçekten yararlanılmıştır. Ölçekte; gönüllü turizmine katılım motivasyonları kapsamında *özzerklik*, *merak*, *fedakârlık*, *kaçış*, *ilişki*, *kendini gerçekleştirme* başlıklarından oluşan altı boyut kapsamında toplam 30 ifade yer almaktadır. Ayrıca, doğrudan gönüllü turizmine katılımı ile ilgili genel eğilimlerini ölçmek amacıyla “*gönüllü turizmine katılmayı isterim, gönüllü turizmine katılma konusunda*

başkalarını teşvik ederim" gibi ifadelerin yer aldığı 9 soru yer almaktadır. Ölçek, öncelikle İngilizce yeterliği ve akademik uzmanlığı olan beş akademik uzman tarafından Türkçe'ye çevrilerek nihâi hali verilmiştir. Daha sonra ölçeğin yüzey ve kapsam geçerliliğinin sağlanabilmesi için alan uzmanlarının görüşüne başvurulmuştur. Bunun sonucunda anket formunun uygulanacağı hedef kitlenin demografik ve kültürel özellikleri dikkate alınarak, motivasyon unsurları kapsamında 25, gönüllü turizmine katılım kararı kapsamında 5 ifadeye yer verilmesi uygun bulunmuştur. Anket formunda ayrıca, gençlerin genel olarak turizme ve gönüllü faaliyetlere katılım durumlarını değerlendirmek amacıyla üç soru ve demografik sorulara yer verilmiştir. Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılım kararları ilgili ifadelerin ölçülmesinde beşli Likert ölçeği (5=Kesinlikle katılıyorum 1=Kesinlikle katılmıyorum) kullanılmıştır. Motivasyon unsurları ile ilgili ifadeler ise "5=çok önemli 1=hiç önemli değil" şeklinde yine beşli Likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Yaş ile ilgili soru ise açık uçlu sorulurken, diğer demografik sorular kapalı uçlu olarak sorulmuştur.

6.3. Örneklem ve pilot uygulama

Gençlik turizmi kapsamında ele alınacak gençler araştırmanın amacına uygun olarak seçilebilmektedir (Perrett, 2007). Bu çalışmada, hem gençlik turizmine, hem de gönüllü turizmine katılanların genellikle üniversite öğrencilerinden oluşması (Cousins, 2007; Richards ve Wilson, 2005) nedeniyle, katılımcılar olarak 17-25 yaş arası örgün öğrenim lisans eğitimi alan üniversite öğrencileri temel alınmıştır. Eskişehir ilinde yer alan Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (ESOGÜ) ve Anadolu Üniversitesi'nde (AÜ) okuyan örgün öğrenim lisans öğrencileri, anketin uygulanacağı evreni oluşturmaktadır. Her iki üniversitenin Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'ndan elde edilen verilere göre; örgün öğrenim lisans öğrenci sayısı ESOĞÜ'de 20.849, AÜ'de 23.443'tür. Buna göre evreni oluşturan toplam örgün öğrenim lisans öğrencisi 44.292'dir. Belirlenen araştırma evrenine ulaşılmasının zaman, maliyet, kontrol ve enerji açısından oldukça güç olması nedeniyle (Ekiz, 2009: 103) örneklemeden yararlanılmıştır. Evrendeki birey sayısının bilindiği durumlarda örneklem büyüklüğü belirleme yaklaşımından (Saruhan ve Özdemirci, 2011) yararlanılmıştır. Buna göre, örneklem sayısı 381 olarak belirlenmiştir. Uygulanacak ankete katılacak ESOĞÜ ve AÜ'de okuyan örgün öğrenim lisans öğrencileri, kolayda örnekleme yoluyla araştırmaya dâhil edilmiştir.

Anketin, hedef kitle tarafından doğru şekilde anlaşılıp anlaşılmadığını değerlendirmek ve kullanılan ölçeğin geçerli ve güvenilirliğini sınamak için pilot uygulama (Kozak, 2014) yapılmıştır. 38 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen pilot uygulamada ölçeğin içsel tutarlılık analizi Cronbach Alpha katsayısı (Altunışık Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2004) ile değerlendirilmiştir. Güvenilirlik analizi ölçeğin tamamına yapılmıştır. Bu analiz sonucunda güvenilirlik katsayısı 0,95 olarak hesaplanmıştır. 0,8'in üzerinde olduğundan, ölçeğin güvenilirliğinin çok yüksek

(Sekaran, 1992) olduğu belirlenmiştir. 2014 Şubat-Mart ayları boyunca, gençlerden toplam 403 anket elde edilmiş, bunların 384'ünün değerlendirilmeye alınması uygun bulunmuştur.

6.4. Kurum yetkililerine yönelik veri derleme

Yerel yönetim ve STK yetkililerinin gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili yaklaşımlarının incelenmesinde görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Görüşme, keşfedilmesi gereken konuları açığa çıkarması, konu hakkında yeni ve farklı fikirlere ulaşmayı sağlamak amacıyla yarı-yapılandırılmış (Merriam, 2013) biçimde uygulanmıştır. Alanyazın ve gençlere yönelik araştırma bulgularından yola çıkarak, görüşmede yararlanmak üzere 10 anahtar soru belirlenmiştir. Görüşme sorularının başkaları tarafından araştırmacının zihninde yer alan şekilde anlaşılmasından dolayı ilişkisiz yanıtlar alınabileceğinden (Türnüklü, 2000), beş uzman kişiden görüş alınarak sorulara son hali verilmiştir.

Görüşmeler Mart-Nisan 2014 arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeyi toplam 9 kişi kabul etmiş, yüz yüze yapılan görüşmeler ortalama 42 dakika sürmüştür. Görüşülen kişilerin izni ile görüşmeler ses kaydına alınmış ve daha sonra yazılı metin haline getirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin kodlanması ve temel profil bilgileri Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Görüşme yapılan kişilerin kodları ve temel profil bilgileri

Görüşülen Kişinin Kodu	Kurumu	Yaşı	Cinsiyeti
G1	Seyitgazi Belediye başkanlığı	54	Erkek
G2	STK (AEGEE)	23	Erkek
G3	STK (Gönüllü Toplumsal Hizmetler Klübü)	24	Erkek
G4	Han Kaymakamlığı	37	Erkek
G5	Odunpazarı Belediye Başkanlığı	53	Erkek
G6	Çifteler Belediye Başkanlığı	48	Erkek
G7	Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	54	Erkek
G8	STK (SKAL)	38	Kadın
G9	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	29	Kadın

Nitel araştırmalara özgü geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için görüşmeler yüz-yüze gerçekleştirilmiş (Türkdoğan ve Gökçe, 2012) ayrıca, görüşülen kişilere sorulan soruların aynı biçimde yöneltilmesi ve ses kayıtlarının aynen metine dönüştürülmesi (Türnüklü, 2000)ne dikkat edilmiştir.

6.5. Veri analizi

Araştırmanın ilk aşamasında derlenen verilerin analizinde, gençlerin gönüllü turizmine yönelik motivasyonlarıyla ilgili *maddelerin nasıl gruplaştığını ve bu gruplara ne derece bağlandığını bulmak için* açıklayıcı faktör analizi (Alpar, 2011) uygulanmıştır. Turizm ve gönüllü faaliyetlere katılım ile gönüllü turizme katılım kararıyla ilgili sorular frekans analizi ile değerlendirilmiştir. Görüşmelerden elde

edilen verilerin analizinde ise elde edilen benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi süreci, olarak tanımlanan içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi ile gözden kaçan ya da önceden belirlenen başlıklar arasında yer almayan yeni kavram ve kategoriler ortaya çıkartılmaktadır (Akbulut, 2012). İçerik analizinde öncelikle, tek bir kelime veya küçük ya da büyük veri kümelerinden oluşan veri grupları kodlanmıştır (Punch, 2011). Bunun ardından, verileri temel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temalar oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

7. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında, araştırma aşamalarından elde edilen farklı veriler önce kendi içinde değerlendirildiğinden aşağıda sırasıyla sunulmaktadır.

7.1. Gençlerden elde edilen bulgular

Gençlere uygulanan ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde Cronbach Alpha katsayısı 0,94 olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan gençler 17-25 yaş aralığında olup, katılanların 220 (%57,3)'si erkek, 164 (%42,7)'ü ise kadındır. Araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin % 93,2 gibi büyük bir kısmı gönüllü turizmine katılmamıştır. Benzer biçimde, herhangi bir gönüllü projede yer almamış olanların da oranı yüzde 90'ı aşmaktadır. Tablo 2'den izlenebileceği gibi, gençlerin yaklaşık dörtte biri hiç tatile çıkmamaktadır.

Tablo 2. Üniversiteli gençlerin gönüllü faaliyetlere katılımı ve yıl içerisinde tatile çıkma durumlarıyla ilgili bulgular

	Cevaplar	N	%
Gönüllü projesine katılım durumu	Evet	37	9,6
	Hayır	347	90,4
	Toplam	384	100,0
Gönüllü turizmine katılım durumu	Evet	26	6,8
	Hayır	358	93,2
	Toplam	384	100,0
Yıl içerisinde ailevi ziyaretler hariç tatile çıkma sayısı	Çıkmıyorum	90	23,4
	1 kez	144	37,5
	2 kez	92	24,0
	3 ve üzeri	58	15,1
	Toplam	384	100,0

Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılımı ile ilgili genel eğilimlerini belirlemek amacıyla sorulan sorularla ilgili sayısal ve yüzdesel dağılım Tablo 3'de yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin yarısından fazlasının (%40,1 + %19,0) gönüllü turizmine katılmaya istekli oldukları söylenebilir. Gençlerin yine büyük bir kısmının gönüllü turizmine katılım konusunda ailelerinin ve arkadaşlarının kendilerini destekleyeceklerini düşündükleri ve kendilerinin de gönüllü turizmi konusunda başka kişileri teşvik etme görüşüne katıldıkları görülmektedir. Buna karşın,

gençlerin gönüllü turizmine katılım konusunda STK ve üniversite gibi kurumların kendilerini teşvik edeceği görüşüne katılım oranları nispeten daha azdır. Ayrıca, Tablo 8'deki bulgulardan izlenebileceği gibi, gönüllü turizmine katılımı ilgili genel eğilimler açısından “*ne katılıyorum ne katılmıyorum*”a verilen yanıtların azımsanmayacak ölçüde olması, gençlerde konuyla ilgili kararsızlık, bilgi yetersizliği ya da çekince gibi çeşitli etkenlerden kaynaklı durumlara bağlı olarak düşünülebilir.

Tablo 3. Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılıma yönelik genel eğilimleriyle ilgili bulgular

	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Ne katılıyorum ne katılmıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Gönüllü turizmi deneyimine katılmayı isterim.	73	19,0	154	40,1	104	27,1	31	8,1	22	5,7	384	100,0
Başkalarını gönüllü turizmi deneyimine katılmaları konusunda teşvik ederim.	57	14,8	145	37,8	120	31,2	41	10,7	21	5,5	384	100,0
Ailem gönüllü turizmi deneyimine katılmamı teşvik eder.	64	16,7	136	35,4	109	28,4	53	13,8	22	5,7	384	100,0
Arkadaşlarım gönüllü turizmi deneyimine katılmamı destekler.	72	18,8	155	40,4	113	29,4	29	7,6	15	3,9	384	100,0
Diğer kişi ve kurumlar (yerel yönetimler, üniversite, STK'lar vb.) gönüllü turizmi deneyimine katılmamı teşvik eder.	62	16,1	127	33,1	130	33,9	44	11,5	21	5,5	384	100,0

Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılımlarını etkileyen motivasyon unsurlarının boyutlarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Birden fazla faktörle ilişkili olan (binişik) ifadeler çıkarıldığında (Şencan, 2005: 364) 20 ifadeye sahip olan ölçeğe son kez açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Verilerin açıklayıcı faktör analizi için uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığını kontrol etmek amacıyla, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine bakılmıştır. Bu değer 0,93 olduğu görülmüştür. KMO değerinin 0,5'ten büyük olması, girdilerin homojen olduğunu, diğer bir ifadeyle değişkenlerin açıklayıcı faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Daha sonra veriler arasında ilişki olup olmadığının ortaya konması amacıyla Bartlett Küresellik Testi (Bartlett's Test of Sphericity) yapılmış, sonucun anlamlı olduğu ve ifadeler arasında ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=44054,000$, $p=0,000<0,05$). Son olarak anti-image correlation matrisinde yer alan her bir sorunun açıklayıcı faktör analizine uygunluğunu gösteren değerlerine bakılmıştır. Bu değerlerden 0,50'nin altında kalan maddeler çıkarılmalıdır (Saruhan ve Özdemirci, 2011). Tabloya bakıldığında 0,50'nin altında kalan madde olmadığı görülmüştür. Toplam varyans tablosuna bakıldığında değişkenlerin 4 faktör altında toplandığı görülmüştür. Birinci faktör toplam varyansın %18,86'sını, ikinci faktör %17,30'unu, üçüncü faktör %16,64'ünü ve dördüncü faktör ise

%11,73'ünü açıklamaktadır ve ayrıca, bu 4 faktörün ölçeğin toplam %64,5'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. En son yinelenen faktör analizi Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 4. Açıklayıcı faktör analizine ilişkin bulgular

Faktör ve önermeler	Faktör yükleri				Özdeğer
	1	2	3	4	
Fedakârlık					8,965
25. Toplumun farklı kesimlerine yardım etmek.	,750				
23. Zor bir görevi başarmak.	,719				
20. Toplumla karşı olan sorumluluklarını yerine getirmek.	,702				
22. İnsani değerler hakkında düşünmek.	,683				
24. Toplumda farklılık yaratmak.	,659				
21. Aktivitelerini desteklediğim bir kurumla çalışmak.	,618				
Özerklik					1,633
9. Bağımsız olmak.		,715			
15. Aile ilişkilerimi güçlendirmek.		,692			
12. Kişisel kariyerimi geliştirmek.		,659			
8. Bir hayalimi gerçekleştirmek.		,640			
10. Kişisel ilgi alanlarımı geliştirmek.		,625			
16. Arkadaşlık ilişkilerimi güçlendirmek.		,622			
Gündelik hayattan uzaklaşma					1,305
2. Huzuru bulmak.			,802		
3. Günlük stresten uzak olmak.			,759		
1. İyi zaman geçirmek.			,715		
4. Hayatımı anlamlı kılacak faaliyetler gerçekleştirmek.			,610		
7. Farklı bir deneyim yaşamak.			,598		
Farklı insanlar tanıma					1,005
18. Farklı kültürlerden insanlarla bir arada bulunmak.				,775	
17. Diğer gönüllü turistlerle ilişkiler geliştirmek.				,795	
11. Belirli bir bölgeyle ilgili bilgimi arttırmak.				,512	
Açıklanan varyans (%)	18,8	17,3	16,6	11,7	64,5*
Cronbach's Alpha güvenilirlik Katsayısı	0,88	0,86	0,84	0,75	0,85**
* Açıklanan toplam varyans ** Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı KMO: 0,93 BTS: $X^2=44054,000$, $p=0,000<0,05$					

Tablo 4'te de görüldüğü gibi, ölçek dört faktörlü bir yapıya sahiptir ve faktörlerin isimlendirilmesinde faktör yükü en fazla olan ifade temel alınmıştır (Çokluk vd., 2012: 205). Bu 20 ifadeden altısı *fedakârlık* faktöründe, altısı *özerklik* faktöründe, beşi *gündelik hayattan uzaklaşma* faktöründe ve üçü *farklı insanlar tanıma* faktöründe toplanmıştır. Faktörlerin Cronbach's Alpha güvenilirlik değerleri, 0,75 ile 0,88 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı ise 0,85 olarak hesaplanmıştır. Açıklanan varyansın oranı açısından incelendiğinde, ilk sırayı *fedakârlık* boyutunun aldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla; *özerklik*, *gündelik hayattan uzaklaşma* ve *farklı insanlar tanıma* boyutları izlemektedir. Orijinal ölçekte (Lee, 2011) maddeler altı boyutta ortaya çıkarken, *merak* ve *kendini gerçekleştirme* boyutları bu çalışmada elde edilen sonuçlar arasında yer almamıştır. Asıl

çalışmada anketin uygulandığı grupta “yetişkinler”in olması, Türkiye'nin farklı sosyo-kültürel özellikleri ve gönüllü turizmi faaliyetlerinin Eskişehir'de çok yeni olması gibi etkenler, bu çalışmada faktörlerin dört boyutta ortaya çıkma nedenleri olarak yorumlanabilir.

7.2. Kurum yetkililerinden elde edilen bulgular

Görüşme metinlerinin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizinde öncelikle verilere *açık kodlama* uygulanmış ve veri birimi olarak sözcük ya da sözcük grupları dikkatle incelenmiştir. Benzer ifadeler bir araya getirilerek sınıflama yapılmıştır. Verilerin kodlama ve sınıflandırmasında bir turizm uzmanının görüşlerine başvurulmuş, uzmanın yanısıra, araştırmacılar arasında değerlendirme ile sınıflandırma konusunda görüşbirliği sağlanmıştır. Yapılan sınıflandırma sonucunda ulaşılan başlıca temalar Tablo 5'de verilmektedir. Nitel araştırmaların bulgularının sunulmasında, olguların daha iyi anlaşılmasını destekleyen *doğrudan alıntılara* (Yıldırım ve Şimşek, 2013) da yer verilmiştir.

Tablo 5. Verilen yanıtlar çerçevesinde yapılan içerik analizinin temaları

Temalar
Gönüllü kavramına bakış açısı
Eskişehir'de gönüllü turizminin uygulanabilirliği
Rol alabilecek kurumlar
Kurumların gönüllü turizmine yaklaşımları
Kurumların sunabileceği imkân ve destekler
Gönüllü turizmi kapsamında yapılabilecek çalışmalar
Üniversiteli gençlerin turizm/gönüllü turizmine katılımıyla ilgili düşünceler
Gençlerin gönüllü turizminden elde edecekleri kazanımla
Gençleri motive edecek unsurlar
Yerli halkın görüşü

Yetkililerin büyük bir kısmı, öncelikle gönüllülük bilincinin Eskişehir'de yeterli düzeyde olmadığına değinmişlerdir. Gönüllü çalışmaların kişiye ve topluma olan katkılarına sıkça değinen G4, bu durumu şöyle açıklamıştır; “bu çalışmaların insanları materyalist çıkarıcılık anlayışından kurtararak hümanist bir dünya görüşüne yönlendirdiğini düşünüyorum. Gönüllü faaliyetler insanların merhamet duygularını geliştiren, fedakârlıkta bulunmaya yönlendiren aktivitelerdir.” Gönüllülük kavramının farkında olunmasına karşın, bazı yetkililer gönüllülüğün bir turizm türü olarak uygulanması konusunda daha az bilgi sahibidir. Hatta üç yetkili bu kavramı ilk kez duyduğunu ifade etmiştir. Yapılan açıklamanın ardından, yetkililerin tamamının Eskişehir'de gönüllü turizmi potansiyelinin olduğunu ve bunun geliştirilebileceğini düşündükleri gözlenmiştir. Bununla ilgili olarak G4, Eskişehir'in birbirinden çok farklı nitelikte ilçeleri olduğunu ifade ederek, gönüllü turizminin ilçeler açısından da çok yararlı olacağını belirtmiştir.

Yetkililerden G1, G2, G3, G4 ve G5 gönüllü turizminin Eskişehir'de geliştirilebilmesi için kurumların mutlaka desteğine ihtiyaç olduğunu vurgulaması, bu araştırmanın da temel savlarından

biri olan kurumsal destek ihtiyacı açısından önemlidir. Buna ek olarak, G8 ve G9 gönüllü turizmde özellikle STK'ların rol alması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Bunlar arasında özellikle SKAL, TURSAB ve ETO (Eskişehir Ticaret Odası) ilk akla gelen STK'lardır. Bu kurumların dışında BEBKA, Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, çeşitli vakıflar, özel şirketler, seyahat acenteleri gibi kurumların da katkı sağlayabilecekleri vurgulanmıştır.

G6'ya göre gönüllü turizminin yapılabilmesi için kurumlararası ve kurumlarla gönüllüler arasında karşılık uzlaşısı sağlanmalıdır. Buna göre, kurumlar sadece destek vermekle yetinmeyerek işbirliği de yapmalıdır. Ayrıca, yetkililerin hemen hepsi gönüllü turizmde planlama ve kurumların eğitimine değinmiştir. Bu durum, öncelikle konuyla ilgili bilinçlendirmeye özen gösterilmesi açısından yararlıdır.

G8 ve G9'un henüz soru olarak yöneltilmese de, gönüllü turizmi faaliyetlerinde özellikle gençlerin rol alması gerektiğini vurgulamaları, gönüllü turizmi ve gençler arasındaki ilişki açısından önemli bir bulgudur. Bu açıdan G4 ise özellikle "üniversiteli gençler" kavramını kullanmış ve öneminden bahsetmiştir. Gönüllü turizmi için hangi kurumların desteğine ihtiyaç olduğu konusunda, tüm yetkililer, belediyelerin öncelikli rol alması konusunda görüşbirliği içindedir. Bu açıdan özellikle, Büyükşehir Belediyesi'nin destek vermesi gerektiğini vurgulanmıştır. Kaymakamlıklar ve valilik de yetkililerin üzerinde durduğu diğer kurumlardır. G2 ve G7 Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ve yine G2, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın da katkı sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Devlet kurumlarından sonra Eskişehir'de bulunan Osmangazi ve Anadolu Üniversiteleri'nin kurumsal desteği de dile getirilmiştir.

Gönüllülerinin ulaşım, konaklama ve yiyecek-içecek gibi temel ihtiyaçları gönüllü turizmi faaliyetlerinin gerçekleşmesinde kurumlar kendilerinin ya da diğer kurumların sunabileceği çeşitli imkânlardan söz etmişlerdir. Burada dikkati çeken, gönüllülerin özellikle temel ihtiyaçlarının kurumsal bir destek kapsamında karşılanması düşüncesidir. Gönüllü turizminin henüz gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ücretli biçimde uygulanması Türkiye için henüz erkendir ve gönüllü turistlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması yararlı olacaktır. Yetkililerden G4 ve G8, temel ihtiyaçları karşılamalarının yanısıra, kurumların imkânlarını kullanıp, gönüllü turizmi projesi üreterek de gönüllü turizmi faaliyetlerine destek olabileceklerini belirtmişlerdir. Burs verme, fon sağlama ve gönüllü turizmi merkezinin kurulması gibi imkânlar da yetkililerce kurumların verebileceği destekler arasında gösterilmiştir.

Eskişehir'de gönüllü turizmi kapsamında yapılabilecek faaliyetler arasında ilk sırada restorasyon çalışmaları, ikinci sırada ise eğitim/bilinçlendirme çalışmaları yer almıştır. Eğitimle ilgili olarak G9 "ilçede yaşayan halk pek çok konuda eğitimsiz ve bilgisiz. Gençler buraya gelse, özellikle anne-çocuk sağlığı, beslenme-diyet, kadın hastalıkları konusunda halkı bilinçlendirse çok büyük katkısı olur" şeklinde

düşüncesini paylaşmıştır. Bunların dışında sosyal imkânların kısıtlı olduğu ilçelerde sanatsal etkinliklerin de yapılması yetkililer tarafından üzerinde durulan konular arasındadır.

Kurumların üniversiteli gençlerle birlikte yürüttükleri bir projenin olup olmadığı sorusuna dokuz yetkiliden beşi gençlerle proje yürüttükleri yanıtını vermiştir. Gençlerin gönüllü turizmi faaliyetlerinde aktif olarak yer almalarını savunan tüm yetkililerin bir kısmı “bu turizmin gençlerle yürütülebileceği”ni vurgulaması, önemli bir bulgudur. Örneğin, G5 “*Bir dağ var, bu dağın içinde değerli bir maden var. Ben öğrencileri o madenler olarak görüyorum. Şu anda 60 bin öğrenci var deniyor. Bu öğrencilere Eskişehir’de cafe’de çay içsinler, paralarını alalım diye bakıyoruz. Hâlbuki öğrenciler burada değerlendirilebilir. Her alanda değerlendirilebilir. Üniversitede kaç tane bölüm varsa her bölüm kendi mesleki bilgileriyle Eskişehir’e katkı sağlayabilir*” şeklinde değerlendirmede bulunarak, gençlerin verimli bir şekilde gönüllü turizmi faaliyetlerinde değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Birkaç yetkili ise gönüllü turizmde gençlerin daha fazla önem taşınmasını, genel olarak daha aktif, idealist ve yüksek motivasyonlu olmalarıyla ilgili olduğunu belirtmiştir.

Gönüllü turizmde katılan gençlerin elde edecekleri kazanımlarla ilgili olarak gençlerin bu sayede *gelecekteki kariyerlerine katkı sağlayabilecekleri* ilk sırada yer almıştır. Bunun yanısıra *kişisel gelişim ve boş zamanı ve enerjiyi anlamlı bir şekilde değerlendirme* gönüllü turizmi faaliyetleri ile elde edilecek kazanımlar olarak yetkililer tarafından ikinci sırada değerlendirilmişlerdir. Gençleri gönüllü turizmde katılmaya motive edecek unsurların neler olabileceğine dair sorulan soruya verilen cevaplara bakıldığında bireysel gelişim, gönüllü turizmi bölgesine olan katkılar, diğer bir ifadeyle çift taraflı kazanç sağlanması (kazan-kazan) gençleri motive edecek başlıca unsur olarak belirtilmiştir. Ancak, iki yetkilinin gençleri gönüllü turizmde motive edecek unsurlar arasında *maddi kazancın da yararı da dile getirmesi*, gönüllü turizmi açısından ilginç bir bulgudur.

Bazı yetkililer gönüllü ve gençlik turizmde yerli halkın tutumunun önemine değinmişlerdir. Yerli halkın bu faaliyetlere olumlu yaklaşacaklarını ve imkânlarını/desteklerini sunacaklarını belirtmişlerdir. G1 ve G2 ise yerli halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiğini eklemişlerdir. Ancak G1, başlangıçta sorunların olabileceğini ve yerli halkın destek vermesi için önce pilot uygulamanın yapılması ve bunun olumlu sonuçlarını görmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bununla ilgili olarak “*ilk etapta biraz söylenme biraz homurtu olur. Gelen çocuklar ile kuşak çatışması olur, önüne geçilmez... Ancak bir tane pilot uygulama bölgesiyle etkilerini insanlara göstermek lazım. Yani geniş alanda uygulayıp da koca köyü çakmaza sokmaktansa dar bölgede pilot olarak bu uygulama diğer insanları da hem hazır hem de istekli hale getirecek*” diyerek düşüncelerini aktarmıştır.

8. Tartışma ve öneriler

Gönüllü turizminin başlıca katılımcılarının gençlerden oluşması, gönüllü turizmi ile gençlik turizmi katılımcılarının nihaî amaçlarının benzerlik göstermesi ve uygulamalarda kurumsal desteğin önemli rol oynaması nedeniyle, bu çalışmanın ana çatısını oluşturan gönüllü turizmi, gençlik turizmi ile birlikte ele alınmıştır. Gençlerin çok az bir kısmının (%6,8) daha önce gönüllü turizmde yer almasına karşın gençler, gönüllü turizmi faaliyetlerine katılma konusuna genel olarak olumlu yaklaşmaktadırlar. Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmde katılım konusunda kararsızlık ya da isteksizlik yaşayan gençlerin bu düşüncelerinin altında bilgi yetersizliği ve/veya ilgili örneklerin az olmasının da etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca, gençler kurumların kendilerini gönüllü turizmde katılmaları için teşvik etmeleri konusuna da çok fazla katılmamaktadır. Bunun sebebi de kurumların (yerel yönetimler, STK'lar, üniversiteler vb.) konuya yeterince önem vermemeleri ve gençlerin aklına kurumsal desteğin gelmemesine bağlanabilir. Bu nedenle, çeşitli sebeplerle turizme katılmayan gençleri motive ederek, gönüllü turizminin Eskişehir'de yaygınlaştırılmasını sağlamak için bu kurumlara daha çok görev düşmektedir. Gençleri gönüllü turizmde teşvik edecek bu kurumlar bir yandan gençlik turizminin de hareketlenmesini sağlayacaktır.

Gençlere yönelik alan araştırmasından elde edilen bulgular doğrultusunda Eskişehir'deki üniversiteli gençlerin gönüllü turizmde katılmalarını sağlayan motivasyon unsurlarının alanyazındaki diğer çalışmalarda yer alan unsurlarla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Buna göre, üniversiteli gençleri motive eden unsurlar dört faktör altında toplanmıştır. Bu faktörler sırasıyla; *fedakârlık*, *özzerklik*, *gündelik hayattan uzaklaşma* ve *farklı insanlar tanıma* olarak isimlendirilmiştir. Faktörlerin açıkladıkları varyans yüzdelere bakıldığında, *fedakârlık* faktörünün (%18,8) öğrencilerin gönüllü turizmde katılım motivasyonlarını daha fazla açıklayan faktör olduğu görülmektedir. *Fedakârlık* faktörü altında yer alan maddelere bakıldığında, topluma katkı sağlamanın gençler tarafından ön planda tutulduğu görülmektedir. Gönüllü turistlerin motivasyon unsurlarını belirlemeye yönelik yapılan çalışmaların (Jones, 2004; Söderman ve Snead, 2008; Lo ve Lee, 2011 gibi) sonuçlarıyla örtüşen bu bulgu, üniversiteli gençlerin pek çoğu daha önce gönüllü turizmde katılmamış olsa dahi gönüllü turizminin temelinde yatan insani değerlerin farkında olduklarını ve gönüllü turizmde katılmayı istemelerinin temel amacının başkalarına yardım etmek olduğunu göstermektedir.

Açıklanan varyans yüzdelere göre, *özzerklik* faktörü gençleri motive eden ikinci faktör olarak belirlenmiştir. Gönüllü turizmi yalnızca topluma değil, aynı zamanda gönüllü olan kişilere de önemli katkılar sağlamaktadır. Hayatlarına yeni başlayan üniversiteli gençler de gelecekleri için kendilerini geliştirme, yeni çevre kazanma, ilişkilerini güçlendirme ve ailelerinden bağımsız bir şeyler yapma mutluluğunu elde edebilmek için gönüllü turizmini en iyi yol olarak görmekteyiz. Elde edilen bu

sonuç alanyazında yer alan diğer çalışmaları desteklemektedir (Jones, 2004; Coghlan, 2006; Söderman ve Snead, 2008; Broad ve Jenkins, 2008 gibi).

Alanyazında, günlük rutinden kaçmak ve huzur bulmak gibi unsurlar kişilerin gönüllü turizmine katılmalarını sağlayan motivasyon unsurları arasında yer almaktadır (Broad ve Jenkins, 2008; Sin, 2009; Chen ve Chen, 2011). Bu çalışmada da bu unsurlar *gündelik hayattan uzaklaşma* faktörü altında yer almakta ve alanyazındaki diğer çalışmaları desteklemektedir. Kısacası üniversiteli gençler, günlük hayatlarından uzaklaşmak, rahatlamak, eğlenmek gibi sebeplerle gönüllü turizmine katılmayı istemektedirler. Bu bulgu bazı gençlerin gönüllü turizmini, seyahat etmek ve dinlenmek için bir araç olarak düşündükleri şeklinde de yorumlanabilir. Ancak yine bu faktör altında yer alan *“hayatımı anlamlı kılacak faaliyetler gerçekleştirmek”* maddesi üniversiteli gençlerin seyahat etmenin ötesine geçip, topluma ve/veya kendilerine katkı sağlayacak faaliyetlerde bulunmayı önemsediklerini göstermektedir. Çalışmada yer alan son faktör ise *farklı insanlar tanıma* faktörüdür. Bu faktör öğrencilerin sosyal etkileşime girme amacıyla gönüllü turizmine katılmak istediklerini göstermektedir. Yeni kültürleri tanımak, diğer gönüllülerle tanışmak gibi motive edici unsurlar yine alanyazındaki diğer çalışmalarla örtüşmektedir (Wearing, 2001; Coghlan, 2006; Lo ve Lee, 2011 gibi).

Alan araştırmasının ikinci aşamasında yürütülen görüşmelerde, Eskişehir'de yerel yönetim ve STK'ların gönüllü ve gençlik turizmi uygulamalarında yararlı olabilecek önemli bulgulara rastlanmıştır. Genel olarak bakıldığında, yetkililere göre öncelikle gönüllü turizminin temel dinamiği olan gönüllülük kavramıyla ilgili bilincin artırılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Gönüllülük bilincinin gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Eskişehir'de bir kültür haline gelebilmesi için ise önce bu konudaki bilinç geliştirilmelidir. Bireysel çabalar bir yana, burada kurumlara da önemli görevler düşmektedir. Kurumsal destekler ve uygulamalarla öncelikle gönüllülük bilincinin yaygınlaşması, gönüllü turizmi için uygun zemini hazırlayabilir.

Kurum yetkililerinin gönüllü turizmiyle ilgili düşüncelerine bakıldığında, gönüllü kavramının bilinmesine karşın, gönüllü turizminin fazla bilinmeyen ve yeni bir kavram olduğu görülmektedir. Gönüllü turizminin çok yeni bir kavram olması ve Eskişehir'de gönüllü turizmi ile ilgili uygulamanın bulunmaması konuyla ilgili yetkililere eğitim verilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Gönüllü turizminin amacının anlatılması ve kurumlarda farkındalık yaratılması amacıyla verilecek eğitimlerde, gönüllü turizminin planlanmasının, yürütülmesinin, koordinasyonun nasıl yapılacağı ile ilgili de pek çok çalışma gerçekleştirilebilir.

Eskişehir'in il merkeziyle öne çıkmasına karşın, bütün il kapsamında gerçekleştirilebilecek uygulamalar bulunmaktadır. Henüz gönüllü turizmi kavramı sorgulanırken, bazı yetkililerin kurumsal desteğe ihtiyaç olduğunu ve bu tür uygulamalarda gençlerin yer almasının önemini ifade

etmeleri de oldukça dikkat çekicidir. Buna göre, yetkililerin gönüllü turizmine genel olarak olumlu yaklaştıkları, Eskişehir'de uygulanabileceğini ve yararlı olacağını düşündükleri söylenebilir. Yetkililere göre, Eskişehir'de üniversiteli genç yoğunluğunun olması, bu gençlerin büyük oranda bireysel ve toplumsal çabalara duyarlı olduğu inancı önemli bir avantajdır. Bu nedenle, Eskişehir'de gönüllü turizmine katılımın görece kolay olacağı düşünülmektedir.

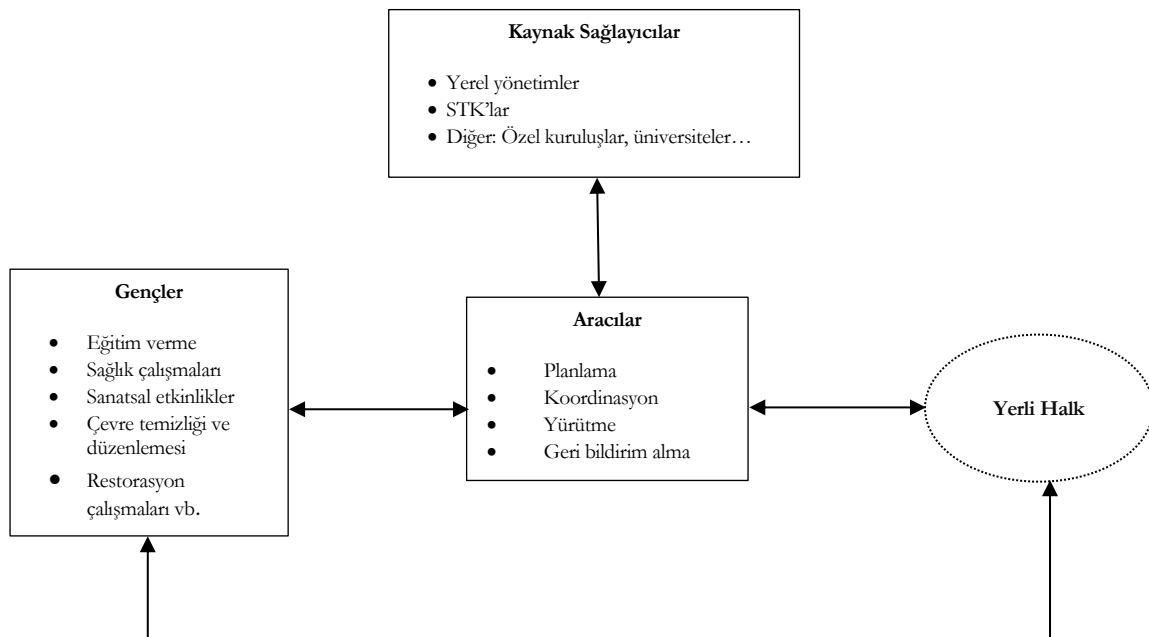
Yetkililere göre üniversiteli gençleri gönüllü turizmine katılmaya motive edecek unsurlar hem bireysel hem de bazı toplumsal yararlardır. Ancak Eskişehir'de gönüllülük ve gönüllü turizmi bilincinin yerleşmemiş olmasından dolayı, öncelikle toplumun değil bireyin çıkarları daha ön planda tutulması da önemli bir sonuçtur. Gençler ise daha önce de belirtildiği gibi gençler bireysel kazanımlardan çok fedakârlık yapmayı ve topluma katkı sağlamayı daha ön planda tutmaktadırlar. Bu konu, kurumlarla gençlerin arasındaki bakış açısı farklılığına göstermesi açısından önemlidir. Yetkililerin, gençlerin konuyla ilgili önceliklerini tam olarak kestirememeleri, gençlerle daha çok iletişim kurmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çünkü gençlerin talepleri gönüllü turizminin gelişmesi açısından önemlidir.

Eskişehir'de gönüllü turizmi kapsamında yapılabilecek faaliyetlerin başında restorasyon, tanıtım, arkeolojik çalışmalar ile eğitim alanındaki çalışmalar gelmektedir. Bu anlamda, özellikle Eskişehir'in Frigya bölgesi içinde yer almasına karşın, yeterince tanınmadığı ve bununla ilgili turizm arzının da yeterli olmadığı düşünüldüğünde, gönüllü turizmi bu konuda bir başlangıç oluşturabilir. Gönüllü turizmi kapsamında yapılabilecek çalışmalar arasında bir diğer öneri özellikle ilçelerdeki imkânların sınırlı olmasından dolayı kadınlara ve çocuklara yönelik yapılacak eğitim çalışmalarını yer almaktadır. Kadın ve çocuk sağlığı, yaşlı bakımı gibi alanlarda verilecek eğitimler yerli halka önemli katkılar sağlayacaktır. Bunun yanısıra, rekreasyon imkânları da kısıtlı olan yerli halk için yapılacak sanatsal etkinliklerin önerilmesi de dikkat çekicidir. Buna göre, gönüllü turizmi sadece mevcut sorunların giderilmesi değil, toplumsal ve bireysel gelişmenin çok yönlü alanlarına hizmet edecek biçimde ele alınabilir. Sanatsal faaliyetleri veya eğitim faaliyetlerini gerçekleştirecek olan ilgili bölümlerde okuyan üniversiteli gençler, bu faaliyetler aracılığıyla yerli halkla daha çok iç içe olabilirler. Böylece karşılıklı anlayış ve hoşgörü ortamı yaratılarak, başlangıçta yerli halk ile üniversiteli gençler arasında oluşabilecek anlaşmazlıklar bertaraf edilebilir.

Gönüllü turizminin hayata geçebilmesi için başta belediyeler olmak üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi kurumların desteği, yerel yönetimler ve STK'ların, Eskişehir'de yer alan iki üniversitenin destek vermesinin ve işbirliği yapmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, özel kuruluşların da sponsorluk gibi desteklerinin de alınabileceği ifade edilmiştir. Gönüllü turizminin uygulamasına getirilen pilot bölge önerisine dayanarak, öncelikle seçilecek bir alanla başlamanın, diğer alanlara örnek teşkil edeceği söylenebilir. Yapılan

görüşmelerde ortaya çıkan bir başka boyut yerli halktır. Gönüllü ve gençlik turizminde yerli halkın yaklaşımı önemlidir. Bu konuda öncelikle yerli halkın bilinçlendirilmesi gerektiği, ancak genel olarak olumlu yaklaşacakları düşünülmektedir. Yerli halkın özellikle gönüllü turizminin olumlu sonuçlarına yakından tanıklık ettikçe, daha istekli olup daha çok destek verecekleri düşünülmektedir.

Yetkililere göre, gönüllü turizmde genç katılımcıların ulaştırma, konaklama ve yiyecek-içecek gibi temel ihtiyaçlarının kurumsal destekle karşılanmalıdır. Yetkililerin kurumsal destekleyici rollerinin farkında olmaları, bu çalışmanın da ana savlarından biri olması açısından önemlidir. Ayrıca, kurumların işbirliği yapmasının sıkça vurgulanması, bu konuda ihtiyaç duyulan koordinasyonu vurgulaması açısından önemlidir. Ancak, burada dikkati çeken önemli bir husus, kurumların verebilecekleri desteklere ve işbirliği ihtiyacına değinirken, doğrudan uygulamanın yürütülmesini üstlenmemeleridir. Özellikle, Gönüllü Turizmi Merkezi gibi bir merkezî örgüt önerisi de, bu tür turizm uygulamalarında aracı/yürütücü kurumlara duyulan ihtiyacın bir göstergesi olarak düşünülebilir. Benzer şekilde, TÜRSAB'ın destek vermesiyle acenta faaliyetlerinin önemine dikkat çekilmektedir. Bu noktada özellikle, kurumların belli yasal çerçevede hareket etme zorunluluğunun da dikkate alınması ve bu nedenle, arz sağlama ve koordinasyon rolleri üstlenebilseler de, bütün projenin yürütülmesine yönelik kısıtlarının olabileceği dikkate alınmalıdır. Bilindiği gibi, gelişmiş ülkelerde gerek gönüllü turizmi gerekse gençlik turizmine yönelik uzmanlaşmış acentalara rastlanabilir. Özellikle, gönüllü turizmde bu tür aracı kurumlara daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak Türkiye'de henüz yurtdışı odaklı gençlik turizmiyle ilgili az sayıda acenta örneğine rastlansa da, gönüllü turizmine yönelik acentaya rastlanmamaktadır.

Şekil 2. Gönüllü ve gençlik turizmi için uygulama önerisi

Buraya kadar yapılan açıklamalarda, Eskişehir'de gönüllü ve gençlik turizminin başlıca aktörleri olarak gençler ve yerel yönetimler ve STK'ların yaklaşımlarıyla ilgili bulgular değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin büyük oranda gönüllü turizmine katılım konusunda istekli oldukları görülürken, kurum yetkililerinin de genel olarak olumlu yaklaşımları söylenebilir. Buna göre, Eskişehir'de gönüllü ve gençlik turizmi için Şekil 2'deki gibi bir uygulama önerisi getirilebilir.

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, gönüllü ve gençlik turizminde, gençlerin gönüllü turizmi bölgesiyle bir araya getirilmesinde, bir aracıya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Dünyada gayriresmî gönüllü turizmi hareketlerine rastlansa da, Türkiye gibi bu konunun henüz yeni olduğu bölgelerde, kurumsal düzeyde desteklenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, söz konusu aracının kurumsal yetkisi olan bir kişi ya da dernek, vakıf, seyahat acentası gibi bir kurum olması önerilmektedir. Aracı kişi ya da kurum, gönüllü turizmi planının geliştirilmesinde ve yürütülmesinde kaynak sağlayıcılarla işbirliği ve tüm uygulamanın koordinasyonunu sağlayacaktır. Gönüllü ve gençlik turizminde doğrudan yerli halka yönelik uygulamalar bir yana, bölge halkını dolaylı olarak ilgilendiren uygulamalarda da yerli halkın bilgilendirilmesi ve desteğinin alınması yararlı olacaktır. Eskişehir'de gönüllü ve gençlik turizmine yönelik bir potansiyelin olduğu ve bu araştırmanın da ortaya koyduğu gibi, gençlerin ve kurumsal yetkililerin konuya olumlu yaklaşımları düşünüldüğünde, yukarıdaki öneri doğrultusunda çeşitli projeler geliştirilebilir. Bu çalışmada, Eskişehir örneğinde mevcut durumun ortaya çıkarırken, genel olarak Türkiye'de, sosyal turizminin önemli türlerinden olan gönüllü turizmi ve gençlik turizmine dikkat çekmesi ve gelecekteki araştırmalara ışık tutması açısından katkı sağlandığı düşünülmektedir.

9. Sonuç

Değişen tüketim davranışları ve çevreyle ilgili artan endişeler, diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de alternatif deneyimlerin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu alternatif deneyimlerden biri de araştırmanın temelini oluşturan ve toplumun yanısıra katılımcılarına da önemli katkılar sağlayan gönüllü turizmdir. Öte yandan, bireysel gelişimleri devam ederken, gençlerin öğrenme, eğlenme, farklı yaşam biçimlerini gözleme gibi isteklerinin karşılanabileceği en iyi alanlardan biri turizmdir. Ancak Türkiye'de ekonomik koşullar, bilinç yetersizliği gibi etkenler başta olmak üzere, gençlerin turizme katılımı istenen oranda değildir. Gönüllü turizminin katılımcılarının büyük oranda gençlerden oluşması ve nihâi amaçlarının benzerliği nedeniyle gönüllü ve gençlik turizminin birlikte ele alınmasının Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir.

Eskişehir örneğinde yürütülen bu çalışmada, gönüllü ve gençlik turizminin başlıca aktörleri olarak gençler, yerel yönetim ve STK yetkililerinin konuyla ilgili eğilimlerinin incelenmiş ve genel olarak olumlu yaklaşımları görülmüştür. Ancak kurumlar, yürütmeden çok, kaynak sağlayıcı rollerini vurgulamaları böyle kapsamlı bir konuda uzman yürütücü ihtiyacına dikkat çekmektedir.

Bireysel olarak katılımcılara, fiziksel çevre ve yerli halk açısından bölgeye olan katkıları düşünüldüğünde, gönüllü ve gençlik turizminin birlikte ele alınmasının kaynakların verimli kullanımı ve toplumsal kalkınma açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Her ne kadar Türkiye genelinde gönüllü ve gençlik turizmine yönelik önemli bir potansiyelin olduğu düşünülse de, bunun nasıl uygulanacağına dair bilgi birikimi yeterli değildir. Bu ihtiyaçtan yola çıkarak, Eskişehir örneği üzerinden bir uygulama önerisi getirilmiştir. Buna göre, gönüllü ve gençlik turizminde; katılımcılar, kaynak sağlayıcılar (kurumlar), yerli halk ve araçlar olmak üzere dikkate alınması gereken dört boyut bulunmaktadır. Öncelikle, katılımcıların beklentileri ve özellikleri belirlenmelidir. Yerel yönetim ve STK yetkililerinin öncülüğünde, kurumların sağlayabilecekleri destekler tanımlanmalı ve aralarında işbirliği sağlanmalıdır. Araştırmanın dikkat çekici iki sonucu yerli halkın tutumu ve araçlara duyulan ihtiyaçtır. Gönüllü ve gençlik turizminin uygulanmasında katılımcılar, kurumlar ve yerli halk boyutlarının dikkate alınarak planlanması ve yürütülmesi, ilgili paydaşların bilinçlendirilmesi açısından aracı kurum ya da kişi tarafından yapılmalıdır. Ayrıca, yerli halkın görüşü de gönüllü ve gençlik turizmi uygulamalarında önemli bir boyut olarak ortaya çıkmaktadır. Gönüllü ve gençlik turizmini birlikte ele alarak aynı zamanda her iki turizme de dikkat çeken bu çalışmanın önemli bir potansiyele dikkat çektiği düşünülmektedir. Konuyla ilgili olarak, gençler ve kurumların yanısıra, yerli halk ve olası aracı kurum ya da kişilere yönelik kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akbulut, Y. (2012). Veri çözümleme teknikleri. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*(Ed: A. Şimşek). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 162-195.
- Akoğlan Kozak, M. & Türktarhan, G. (2012). Gönüllü turizmine kavramsal bir bakış. *Turizm & Araştırma Dergisi*, 1 (2).http://www.turar.org/index.php?action=static_detail&static_id=54361 (Erişim tarihi:12.04.2013).
- Akoğlan Kozak, M., Kılıçlar, A., Sarı, Y., Kaşlı, M., Seçilmiş, C., Çiçek, D. & Zencir, E. (2011). *Eskişehir Turizm Master Planı 2011-2015*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alpar, R. (2011). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*(3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altunışık, R.; Coşkun, R.; Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*(3. Baskı). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Başara, T. (1992). Kültürlerarası yaşam ve gençlik turizmi. *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss. 15-16.

- Broad, S. (2003). Living the Thai life: A case study of volunteer tourism at the Gibbon Rehabilitation Project, Thailand. *Tourism Recreation Research*, 28 (3), 63-72.
- Broad, S. & Jenkins, J. (2008). Gibbons in their midst? Conservation volunteers' motivations at the Gibbon Rehabilitation Project, Phuket, Thailand. *Journeys of Discovery in Volunteer Tourism* (Ed: K.D. Lyons & S. Wearing). İngiltere: Biddles Ltd., King's Lynn, ss. 72-85.
- Brown, S. (2005). Travelling with a purpose: Understanding the motives and benefits of volunteer vacationers. *Current Issues in Tourism*, 8 (6), 479-496.
- Bruyere, B. & Rappe, S. (2007). Identifying the motivations of environmental volunteers. *Journal of Environmental Planning and Management*, 50 (4), 503-516.
- Callanan, M. & Thomas, S. (2005). Volunteer tourism-deconstructing volunteer activities within a dynamic environment. *Niche Tourism: Contemporary Issues, Trends and Cases* (Ed: M. Novelli). İngiltere: Routledge Yayınları, ss.183-201.
- Campbell, L. M. & Smith, C. (2006). What makes them pay? Values of volunteertourists working for sea turtle conservation. *Environmental Management*, 38(1), 84-98.
- Chen, L.J. & Chen, J.S. (2011). The motivations and expectations of internationalvolunteer tourists: A case study of "Chinese Village Traditions". *TourismManagement*, 32, 435-442.
- Coghlan, A. (2006). Volunteer tourism as an emerging trend or an expansion ofecotourism? A look at potential clients' perceptions of volunteer tourism organisations. *International Journal of Nonprofit and Volunteer Sector Marketing*, 11, 225-237.
- Coghlan, A. (2008). Exploring the role of expedition staff in volunteer tourism. *International Journal of Tourism Research*, 10, 183-191.
- Conran, M. (2011). They really love me! Intimacy in volunteer tourism. *Annals of Tourism Research*, 38 (4), 1454-1473.
- Cousins, J.A. (2007). The role of UK-based conservation tourism operators. *TourismManagement*, 28 (4), 1020-1030.
- Creswell, J.W. (2013). *Araştırma Deseni* (4.Baskı) (Çev: Ed. S.B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çokluk, Ö.; Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler için Çokdeğişkenli İstatistik SPSS ve Lisrel Uygulamaları*(2. Baskı). Ankara: PegemAkademi.
- Doğan, H.Z. (1992). Gençlik turizminin psikolojik temelleri. *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss. 7-14.
- Dredge, D. (2001). Local government tourism planning and policy-making in NewSouth Wales: Institutional development and historical legacies. *Current Issues in Tourism*, 4 (2), 355-380.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*(2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gazley, B. & Brudney, J.L. (2005). Volunteer involvement in local government after September 11: The continuing question of capacity. *Public Administration Review*, 65 (2), 131-142.
- Gray, N.J. & Campbell, L.M. (2007). A decommodified experience? Exploringaesthetic, economic and ethical values for volunteer ecotourism in Costa Rica. *Journal of Sustainable Tourism*, 15 (5), 463-482.
- Harrison, D. A. (1995). Volunteer motivation and attendance decisions: competitive theory testing in multiple samples from a homeless shelter. *Journal of Applied Psychology*, 80 (3), 371-385.
- HwanSuk, C.C. & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27, 1274-1289
- Jones, A. (2004). *Review of Gap Year Provision*. Londra: Londra Üniversitesi.

- Khoshpakyants, A.V. & Vidishcheva, E.V. (2010). Challenges of youth tourism. *European Researcher*, 1, 101-103.
- Kim, K.; Jogaratnam, G. & Noh, J. (2006). Travel decisions of students at a USuniversity: Segmenting the international market. *Journal of Vacation Marketing*, 12 (4), 345–357.
- Kozak, M. (2014). *Bilimsel araştırma*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N.; Akoğlan Kozak, M. & Kozak, M. (2013). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar* (14. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lee, S.J. (2011). Volunteer tourists' intended participation: Using the revised theory of planned behavior. Yayınlanmamış doktora tezi. ABD: Virginia Polytechnic Institute and State Üniversitesi.
- Liao-Troth, M. A. & Dunn, C. P. (1999). Social constructs and human service: managerial sensemaking of volunteer motivation. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 10 (4), 345-361.
- Lo, A.S. & Lee, C.Y.S. (2011). Motivations and perceived value of volunteer tourists from Hong Kong. *Tourism Management*, 32 (2011), 326-334.
- Lyons, K.; Hanley, J.; Wearing, S. & Neil, J. (2012). Gap year volunteer tourism: Myths of global citizenship. *Annals of Tourism Research*, 39 (1), 361–378.
- McDonald, M. & Wearing, S. (2002). Reconciling communities expectations of ecotourism: Initiating a planning and education strategy for the Avoca Beach Rock Platform. *Marine Ecotourism: Issues and Experiences*. (Ed: J.C. Wilson). Clevedon: Channel View Publications, 155-169.
- McGehee, N.G. & Santos, C.A. (2005). Social change, discourse and volunteer tourism. *Annals of Tourism Research*, 32 (3), 760–779.
- McIntosh, A.J. & Zahra, A. (2007). A cultural encounter through volunteer tourism: Towards the ideals of sustainable tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, 15 (5), 541-556.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Moisa, C.O. (2010). States' policies regarding youth travel. *Administration and Public Management Review*, 14, 217-224
- Mowen, J. C. & Sujan, H. (2005). Volunteer behavior: A hierarchical model approach for investigating its trait and functional motive antecedents. *Journal of Consumer Psychology*, 15(2), 170-182.
- Ooi, N. & Laing, J.H. (2010). Backpacker tourism: sustainable and purposeful? Investigating the overlap between backpacker tourism and volunteer tourism motivations. *Journal of Sustainable Tourism*, 18 (2), 191-206.
- Oral, S. (1992). Türkiye'de gençlik turizmi ve geliştirilmesi (sorunlar-öneriler). *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss.125-134.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*(5. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Öztürk, Y. & Yazıcıoğlu, İ. (2002). Türkiye'de üniversite gençliğinin turizme yöneltilmesi üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13 (2), 162-171.
- Perrett, C. (2007). Travel motivation of independent youth leisure travellers. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kanada: Manitoba Üniversitesi.

- Punch, K.F. (2011). *Sosyal Araştırmalara Giriş*(Çev: D. Bayrak; H.B. Arslan ve Z. Akyüz) (2. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Richards, G. & Wilson, J. (2003). *Today's Youth Travellers: Tomorrow's Global Nomads. New Horizons in Independent Youth and Student Travel*. Amsterdam: International Student Travel Confederation (ISTC).
- Richards, G. & Wilson, J. (2005). Youth tourism: Finally coming of age? *Niche Tourism: Contemporary Issues, Trends and Cases* (Ed: M. Novelli). Routledge, 39-46.
- Saruhan, Ş.C. & Özdemirci, A. (2011). *Bilim, Felsefe ve Metodoloji*(2. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Schönhammer, R. (1992). Youth Tourism as Appropriation of the World: A Psychological Perspective. *Phenomenology and Pedagogy*, 10, 19-27.
- Sekaran, U. (1992). *Research Methods for Business: A Skill-Building Approach*(2. Baskı). New York: J. Wiley.
- Simpson, K. (2005). Broad horizons? Geographies and pedagogies of the gap year. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Birleşik Krallık: Newcastle Üniversitesi.
- Sin, H.L. (2009). Volunteer tourism "involve me and I will learn"? *Annals of Tourism Research*, 36 (3), 480-501.
- Söderman, N. & Snead, S.L. (2008). Opening the gap: the motivation of gap year travellers to volunteer in Latin America. *Journeys of Discovery in Volunteer Tourism*. (Ed: K.D. Lyons ve S. Wearing). İngiltere: Biddles Ltd., King's Lynn, ss. 118-129
- Stoddart H. & Rogerson, C.M. (2004). Volunteer tourism: The case of habitat for humanity South Africa. *Geojournal*, 60, 311-318.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tomazos, K. & Butler R. (2009). Gönüllü turizm: Yeni ekoturizm? (Çev: Esin Özkan), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20 (1), 196-212.
- Toskay, T. (1983). *Turizm Olayına Genel Yaklaşım*. İstanbul: Der Yayınları.
- Tourism Research and Marketing – TRAM. (2008). *Volunteer Tourism: A Global Analysis*. Barcelona: ATLAS.
- Türkdoğan, O & Gökçe, O. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6 (24), 543-559.
- Vodopivec, B. & Jaffe, R. (2011). Save the world in a week: Volunteer tourism, development and difference. *European Journal of Development Research*, 23 (1), 111-128.
- Wearing, S. (2001). *Volunteer Tourism: Experiences That Make a Difference*. Birleşik Krallık: CABI Yayıncılık.
- Wearing, S. (2004). Examining best practice in volunteer tourism. *Volunteering as Leisure/Leisure as Volunteering: An International Assesment*. (Ed: R.A. Stebbins ve M. Graham). Birleşik Krallık: CABI Yayınları, 209-224.
- Wearing, S.; McDonald, M. & Ponting, J. (2005). Building a decommodified research paradigm in tourism: The contribution of NGOs. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(5), 424-439.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended English Abstract

The volunteer and the youth tourism are amongst the important types of the social tourism. The volunteer tourism is an alternative type of tourism, which contributes to both the participants, and the tourist receiving region in terms of physical and/or social environment. Thus, the profit is not the main objective in volunteer tourism. On the other side, the youth tourism includes the tourism activities of the individuals who are 15-25 years old independently from their families, and in some cases supported by some institutions. The volunteer and youth tourism have similarities in terms of participants and, their implementations. First, the most of the participants in volunteer tourism are young people. Second, the motivations in participating tourism are similar such as adventure, altruism, self-improvement, autonomy, meeting with different people and/or environment. The third similarity arises from their social tourism basis. Both volunteer and youth tourism require institutional support in resourcing, planning and implementing.

Thus, handling together those volunteer and youth tourism could be beneficial, such as the examples in developed countries. As known, young people's participating tourism and volunteer tourism are relatively cultural facts in developed countries. The volunteer tourism, in particular, is greatly supported because of mutual contributions to the participants and the receiving parts. Therefore, in developed countries, it could be observed that the volunteer and youth tourism are executed together, and they are strongly supported by governments, and other institutions. In contrast to those examples, the volunteer and youth tourism activities are quite below from the desired level, in consideration of high youth population and unequal economical and social conditions. Similar to this, the academic interest to volunteer and youth tourism is also quite low in Turkey. As a result, this study have two aims; first, to determine the perceptions of the young people and the institutional authorities who are the main actors of volunteer and youth tourism, and second, to provide a proposal for future implementations.

To achieve this objective, a study conducted in Eskişehir/Turkey. Eskişehir was chosen because of its increasing domestic tourism activities in the recent decade, and also the higher youth population. A mixed-method study was planned and carried out in two stages. First, the participation to tourism, and volunteer tourism of young people was studied by quantitative data collection and analysis. Second, the aims of institutional authorities on volunteer and youth tourism were studied by qualitative data collection and analysis. In the first stage, the young people were determined as "college students" living in Eskişehir. The survey instrument was developed to measure general tourism participations, and also the motivations for volunteer tourism of college students. The motivation scale was derived from Lee (2011). At this stage 384 questionnaires were collected from the young people sample. The main analysis is factor analysis to derive the motivational factors. In the second stage, governmental authorities and non-governmental organizations (NGO) were determined as institutional authorities. As known, NGO's are influential institutions in volunteer and youth tourism in developed countries. The data from institutional authorities derived by semi-structured interview method. In this context, the interviews were held by 9 representatives of institutions from governmental and NGO's, who are accepted the study. The interviews conducted as face-to-face in the interviewee's offices. The average duration of interviews was 42 minutes and the data were analysed by content analysis.

The results of the first survey demonstrate that, approximately one quarter of the young people don't participate any kinds of tourism, on the other hand the great majority of the young people have positive aims to attend volunteer tourism. According to the results of the explanatory factor analysis, the altruism, autonomy, going away from the daily life and meeting with different people are the main motivational factors that make the young people to participate in the volunteer

tourism. Similarly, the analysis show that, institutional authorities also have positive views about volunteer and youth tourism. Even the fact that, some didn't have much information about volunteer tourism, they found valuable this subject. However, much of the authorities position themselves much more on a supportive role as resourcing. In this context the *intermediary parts* (individual or institutional) in planning, coordinating and implementing are required in volunteer and youth tourism. Other remarkable findings from the interviews are the need for the support of other institutions such as universities, and also the support of local people. When the findings of the research are assessed together, it was seen that, that there is a significant potential for volunteer and youth tourism in Eskişehir. On the basis of those aspects, this study finally suggests a proposal for future implications for volunteer and youth tourism in Eskişehir.